

**BİLGİNİN DAĞITIMI VE DİJİTALLEŞME:
AKADEMİK BİR KİTAP FRAGMANI OLUŞTURMA**

Shafique N. VIRANI¹

Çeviren: Dr. Öğr. Üyesi Deniz AŐKIN²

ZOR ZAMANLAR

İslam çalışmaları üzerine yoğunlaşan akademisyenler zor bir zamanda yaşamaktadırlar. Popüler haber ve bilgi kaynaklarının üretimi hem büyük sıkıntılara hem de devasa imkânlarla yol açmaktadır. Bu durum sadece bizim alanımız için değil bütün akademi camiası için geçerlidir. Amerikan Tıp Derneği Dergisi'nin son sayısında bir grup tıp bilimci, aşılama ve bağışıklık kazanma ile ilgili YouTube'ta bulunan 153 videoyu analiz etti. Buldukları Şey çok rahatsız ediciydi. YouTube videolarının Őařırtıcı bir çoğunluğu aşıyı negatif bir bakış açısı ile sunarken, yarısına yakını tıp biliminin tespitlerini tamamen yalanlayan mesajlar içermekteydi. Ayrıca araştırma grubu negatif bir bakış açısı yansıtan videoların çok provoke edici ve inandırıcı olduğunu, bu videoların YouTube kullanıcıları tarafından açı hakkında pozitif görüşler sunan videolardan daha fazla görüntülendiğini ve daha iyi reytinglere sahip olduğunu tespit etti. Çalışma, bu durumun son derece tehlikeli olduğu ve halk sağlığı görevlilerinin, bilimsel olarak oluşturulmuş bakış açılarını internet video portalları aracılığıyla etkili bir Şekilde iletmeyi düşünmeleri gerektiği sonucuna varmaktadır.

Doğa bilimlerinde olduğu gibi beşeri ve sosyal bilimlerde de yanlış bilgilendirme sorunu endişe vericidir. Özellikle, İslam ve Orta Doğu uzmanları çoğu zaman toplumun önemli ve gerilim içinde bulunan kısımlarına fildişi kulesini aşarak kendi seslerini duyurmakta zorluk yaşamaktadırlar. Akademisyenler, televizyon haberleri sunan "uzman" kişilerin sığ tartışmaları karşısında devamlı olarak sinmek durumunda kalıyorlar. Amazon'un en iyi satanlar listesindeki birçok kitap akademik hakem değerlendirme sürecinin herhangi bir türünden çok zor geçebilirken, internet sitelerinin içerikleri, popüler bloglar ve YouTube çoğunlukla kurgu âlemine, popüler hayal gücüne ve seçilmiş yanlış bilgi içeriklerine sahiptir.

¹ Prof. Dr. Toronto Üniversitesi. Çalışma yazarın izniyle Türkçeye çevirilmiştir. Eserin orijinal ismi ve asıl kaynakta geçen künyesi Şu Őekildedir: Virani, Shafique N. "Dissemination and the Digital: The Creation of an Academic Book Trailer." Special Section, "Speaking Truth Beyond the Tower: Academics of Islam Engaging in the Public Sphere" Edited by Shafique N. Virani. In MESA Review of Middle East Studies 45, no. 2 (2011): 192-198.

² Bitlis Eren Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, denizaskin13@gmail.com

³Jennifer Keelan et al., "YouTube as a Source of Information on Immunization: A Content Analysis," *Journal of the American Medical Association* 298, no. 21 (2007).

Kamu anlayışının katmanları sıklıkla tarihsel bellek yitimi ve kültürel deneyimsizlik sebebiyle ayaklarımızın altında aşağılanırken, entelektüel merkezimiz, finans kurumlarının, hükümetlerin, sivil toplumun ve biz akademisyenlerin tarafından acilen ciddiye alınmalıdır. Bu çalışma, akademik kitapların halkın eline geçmesine yardımcı olabilen akademik kitap fragmanı yeniliğine referansla dijital beşeri bilimleri yayma tekniklerinin kullanımını tartışmaktadır.

BİLİMSEL SORUMLULUKLAR, DİJİTAL İMKÂNLAR

Çoğu kişi bir monografinin yayınlanması ile akademik görevin tamamlandığını düşünür. Çünkü çalışma tamamlanmış, kitap yazılmış, sonuçlar bilim camiasında yayılmış ve eleştiriler alınmıştır. Fakat iyi bilinen felsefi bir bilmeden dikkate alınması konunun anlaşılması açısından uygundur, “Eğer ormanda bir ağaç düşerse ve etrafta onu duyacak kimse yoksa ağaç ses çıkarmış mıdır?” Mesleğimize uygun olarak da paralel bir soru sorabiliriz, “Eğer bir akademisyen bir kitap yazmış, ancak akademi dışında kimse o kitabı okumamışsa, bu herhangi bir farklılık oluşturmuş olur mu?” İkincisi alaycı bir yaklaşım ile kitabın halen uzman bir inceleme (tenure review) için kullanılıp kullanılmayacağı konusunda açıklama talep ederken, ilk soru gözlem ve gerçeklik ile ilgili sorunları gündeme taşıyor. Durum ne olursa olsun, benim tartıştığım nokta, akademik dürüstlüğümüzden taviz vermeden akademideki uygun yayma teknikleri ile araştırmamızın kamusal alan üzerinde önemli bir etki yaratabildiğini nadiren anlıyoruz. Bu yüzden ben aktif bir şekilde, ne yazık ki çok nadiren istihdam edilen modern teknolojik araçların bizim tasarrufumuzda nasıl kullanılabilir olduğunu incelemeye çalışıyorum.

Virginia Üniversitesi'nin Beşeri Bilimlerde Dijital Araçlar Zirvesi Raporu sosyal bilimci akademisyenlerin sadece yaklaşık yüzde altısının Microsoft Word'un⁴ dışında başka dijital araştırma araçlarının avantajlarından faydalandığını göstermektedir. Bu nedenle, akademik olarak sağlam bilgileri yayma konusunda en büyük imkânı ihmal ediyoruz. Bunun bize sunduğu imkân çeşitliliğini inceleyen Arthur ve Marilouise Kroker şöyle yazmaktadırlar:

Blog yazarlığı, dijital medya ürünleri, flashmoblar⁵ toplama web sayfaları, video paylaşım website sayfa bildirimleri (Myspace, YouTube), Wikipedia, çok oyunculu çevrimiçi rol yapma oyunları (MMORPGs) gibi göz alıcı yeni medya yeniliklerinin ortaya çıkışından çağdaş toplumun, kültürün ve politikaların hakkındaki bildiklerimiz dijital iletişim teknolojisinde meydana gelen orijinal gelişmeler tarafından çarpıcı bir şekilde dönüştürülmektedir.⁶

⁴ Virginia Üniversitesi, “Summit on Digital Tools in the Humanities: Report on Summit Accomplishments” (<http://www.iath.virginia.edu/dtsummit/SummitText.pdf>, 2005), s. 4.

⁵ Birbirini tanımayan ancak sosyal medya üzerinden kurulan iletişim ile bir araya gelen bir grup insanın beraber gerçekleştirdiği eylem (Ç. N).

⁶ Arthur Kroker and Marilouise Kroker, *Critical Digital Studies: A Reader* (Toronto: Toronto University Press, 2008), jacket.

Geniş okuyucu kitlesine ulaşırken yüksek kaliteli bilginin korunması muhtemelen iyi bilim insanlarının her gün farkında olmadan gerçekleştirdikleri bir şeydir. Bizler uzman dergilerde oldukça karmaşık çalışmalar yayınlarız, ancak bununla birlikte lisans birinci sınıf öğrencilerinin bu çalışmalarımızı en kolay şekilde anlamaları için de çalışırız. Araştırma öğretim ile güzel bir şekilde harmanlanır; ancak bunun neden fildişi kulesine hapsedilmesi gerektiğine yönelik hiçbir nedenimiz yoktur. Birçok bilgin kimse için web sayfalarımız zaten bizim sınıflarımızın bir uzantısı oluyor. Bazı yenilikçi stratejilerle örtüyü biraz daha açabilir, sınıfın ötesine ulaşabilir ve kamu söyleminin sahasına girebiliriz.

Bu alandaki başarımız nasıl yazdığımıza bağlı iken, aynı şekilde bizim yazılarımızı nasıl pazarladığımızla da ilgilidir. “Pazarlama”, akademideki bazı kişiler için kirli bir kelime gibi görünse de, aslında bir hibe başvurusunda bulunduğumuzda veya bir konferans makalesi önerdiğimizde içgüdüsel olarak yaptığımız bir şeydir. Çalışmalarımızı kamusal alana açmak da hiçbir şekilde farklı değildir. Aslında, burs veren tüm kurumlar da çalışmanın akademi sınırlarının dışına yayılmasının başarılı çalışmanın ayrılmaz bir parçası olması gerektiğinde ısrar ederler. Etkili pazarlama basit bir şekilde, etkili dağıtımın bir yüzüdür. Beşeri bilimler ve tüm diğer alanların kendini yeniden inşa ettiği günümüz dünyasında bunun merkezi bir konum kazanması gerekir. Ruth F. DeVarney İngilizce profesörü ve Duke Üniversitesi Disiplinler Arası Çalışmalar eski müdür yardımcısı Cathy N. Davidson, Beşeri Bilimler Ulusal Bağış Bilgi Bürosu şefi (NEH) ve Dijital Beşeri Bilimler Ofisi ajansının Direktörü Brett Bobley tarafından yönetilen HASTAC’ın (Beşeri Bilimler, Sanat, Bilim ve Teknoloji İleri İşbirliği) ev sahipliğinde devam eden tartışma formuna şu katkıda bulundu.

Brett Bobley ya da diğerlerinin buna nasıl cevap verebileceğini bilmiyorum. Aslında disiplinleri trajik bir halde görmüyorum. Sadece büyük ölçüde ne yapacakları hakkında yeterli miktarda iç muhasebe yapmaya, etraftaki büyük dünyaya ne kadar önem vermek isteyeceklerine, azalan sayılarına karşı (insani bilimlerde) nasıl mücadele edeceklerine, etraflarında her yerde üretilmekte olan yeni, küresel bilgi formlarının üretiminin ışığında acil bir şekilde kendilerini nasıl yapılıcaklarına ve haiz oldukları önemi tekrar nasıl masaya yatırabileceklerine karar vermeye ihtiyaçları bulunmaktadır.⁷

⁷ Cathy N. Davidson, “Humanities 2.0: Promise, Perils, Predications,” HASTAC Discussion Forum on the Future of the Digital Humanities,” <http://www.hastac.org/forums/hastac-scholars-discussions/future-digital-humanities>.

BİR FRAGMANIN HİKÂYESİ

Yakın zamanda *Ortaçağ'da İsmaililer: Hayatta Kalma Hikayesi, Kurtuluş Arayışı*8 (The Ismailis in the Middle Ages: A History of Survival, A Search for Salvation) başlıklı bir monografi yazdım. Kitap azınlık bir Müslüman Şii grubun 13. yüzyılda, Moğol istilasının yaşandığı sürede, hayatta kalma uğraşına odaklanıyor. Oxford Üniversitesi yayınevi tarafından ilk olarak yayınlandığında çalışmayı okuyup beğenen toplumun genelinden birkaç kişiden mail aldım. Kitabın bir üniversite yayınevi tarafından basılması ve üçte birinin yabancı dilde olan kaynakçadan oluşması benim ilgimi çekti. Ben Russell Jacoby'nin provakatif *Son Entelektüeller* (The Last Intellectuals) ve Stanford profesörü John Willinsky'in *Bilme Teknolojileri*9 (Technologies of Knowing) kitaplarından etkilenerek akademi ve halk kitlesi arasındaki ara yüzü düşünmeye başladım. Bu durum bir öğrenci grubunun yardımı ile akademik bir kitap fragmanı (film fragmanına benzer) ile şuanda aktif olan bir web site10 oluşturma ile ilgili detaylı bir proje fikrinin ortaya çıkmasını sağladı. Bildiğim kadarıyla bu dünyadaki ilk akademik kitap fragmanını temsil etmektedir ki Oxford Üniversitesi tarafından bunun onlar için ilk olduğu konusunda bilgilendirildim11. Kısa bir süre içerisinde fragman ve buna eşlik eden web site dünya genelinde 100'den fazla ülkeden ve hemen hemen her bir Amerika eyaletinden ve Kanada'daki her bir ilinden on binlerce tıklama aldı. Kitap defalarca basıldı ve bir süre Amazon'un en iyi satanlar listelerindeydi. Dünya genelinde kitap ile ilgili konuşmalar yapmam istendi ve çeviri ile ilgili birkaç sözleşme halen görüşme sürecinde. Bize ilginç gelen şey *Ortaçağ'da İsmaililer* kitabının her yıl büyük sayıda basılan akademik kitaplardan pek farklı olmamasıdır. Fragmanın oluşumu benim dipnotları düzeltmemden daha az bir zaman aldı ve gerçekten çok ilginçti. En önemlisi bunun akademik bir çalışma olmasına rağmen geniş bir halk kitlesinin ilgisini çekmek için önemli bir araç olmasıydı. Kitabın başlığının ve diğer bilgilerinin tanıtımından sonra kitaba gelen geribildirimler ile mutlu bir bebeğin arka plandaki bir uğultusu gibi duyulan fragman açılır. Kısa süre içinde sahne kararır ve Cengiz Han'ın İsmaili cemaatin imhasını öngören ve “beşikteki bebeğin dahi hiçbir kimsenin canı bağışlanmasın” muhtevasına sahip rahatsız edici kararnamenin parşömen üzerinde görünmesi ile bebek kontrol edilemez bir biçimde ağlamaya başlar. Savaşın sesi daha gür çıkar. Parşömen kâğıdının ateşe verilmesi ile bağırışlar, nal sesleri ve silah sesleri duyulur. Kitabın ilk yarısının alt başlıkları görünür: “Hayatta Kalma Hikâyesi.” Sahne, on altıncı yüzyılda Moğolların İsmaililere kendi kalelerinde saldırmasının resmini gösterir.

8 Shafique N. Virani, *The Ismailis in the Middle Ages: A History of Survival, A Search for Salvation* (New York: Oxford University Press, 2007).

9 Russell Jacoby, *The Last Intellectuals: American Culture in the Age of Academe* (New York: Noonday Press, 1987), John Willinsky, *Technologies of Knowing: A Proposal for the Human Sciences* (Boston: Beacon Press, 1999).

10 <http://www.shafiquevirani.org/publications/ima/trailer.swf>

11 Akademik olmayan kitap fragmanlarının var olduğunu daha sonra öğrendim. Anlaşıldığı kadarıyla ilki 2002 yılında Sheila Clover'ın Yedi Yapım Çemberi (Circle of Seven Productions) tarafından kamuya mal edilmiştir. <http://www.cosproductions.com/about>, (Erişim tarihi: 31 Ocak 2011).

Çatışma içinde etraflarının sarılması esnasında pers elyazması metinleri bizi şöyle bilgilendirmektedir: Cengiz Han'ın torunu Hülagu Han, "Alamut'a bakmak için yukarı çıktı, dağların yüksekliği karşısında şaşkınlığını gizleyemedi." Resim 1596'da ünlü Mughal ressam Basawan tarafından tasarlanmış ve bir zamanlar Hindistan imparatoru Ekber Şah'ın koleksiyonunda bulunuyordu. Tablonun muhafaza edilmiş orijinalini Richmond'daki Virginia Güzel Sanatlar Müzesi'nde buldum. Savaş çığlıkları arka planda kaybolurken, flüt sesi duyulduğunda ruhsal durum değişir ve kitabın alt başlıklarından ikinci yarısı görülür: "Kurtuluş Arayışı." Kitapta aktarılan Ortaçağ'a ait şiir mısralarının orijinal dilde okunması duyulur. Bunlar stüdyo ortamında fragmanda duyurulmak üzere özel olarak kaydedilmiş ve çalışmada değinilen üç büyük dil ve bölgesel gelenekler olan Arap, Pers ve Güney Asya'yı temsil etmektedir. Multimedya kullanılarak çalışmaya normal metin formatında mümkün olmayan bir açı kazandırıldı. Diğer bir deyişle, onlar bir şiirin okunması suretiyle nasıl seslendirilebileceğini bildirir. Bu yüzden beşeri bilimlerdeki yeni dijital araçlar bize sadece kendi çalışmalarımızı daha geniş kitleye yayma imkânı sunmaz, aynı zamanda metnin tek başına yapamadığı bir şekilde bilgimizi sunma üslubumuzu da kuvvetlendirir. Şiir ezberden okunduğunda, çalışmada kullanılan antik el yazması kumaşlar, bir türbe, bir kale, bir kervansaray gibi bölgeyi ve tarihsel süreci çağrıştıran temsiller görüntülenir. Fragman kitabın kazandığı akademik ödül listesi ve yazarın tüm gelirinin bir hayır kurumuna bağışladığına dair ifadesi ile son bulur. Son olarak izleyiciler için kitabın web sitesine bağlantısı verilir.

DİJİTAL BEŞERİ BİLİMLERİN POTANSİYELİ

Beşeri bilimciler fragmanda görünen tasarımın retorik etkisinin, sanatın ve müziğin bir meditasyon ve aktarım formu olarak kullanılmasının kapasitesine değer vereceklerdir. Dijital teknolojinin bir anda birçok yerde olma ve yayılma etkisi, yeni akademik araştırmalar keşfetme, insani bilgiyi analiz ve organize etmemiz için - ve bu yolla da kültürel iletişimin yeni formlarını tasarlamak için - yenilikçi yollar geliştirme imkân sağladı. Yeni medyanın önemini doğrulayan ve sayısı büyüyen beşeri bilimci kadroya seslerini ekleyen Schnapp ve Shanks onu şöyle doğrulamakta: "Dijitalleşme hareketli görüntüleri, hareketsiz görüntüleri, müziği, metni 3D tasarımını, veri tabanını, jeolojik araştırmayı, grafik detayını, mimari planı, sanal provaları ve benzerlerini tek bir alanda toplamamızı sağladı¹²." Presner ve Schnapp oldukça tesirli "Dijital Beşeri Bilimler Manifestosu"nda 2.0 (Digital Humanities Manifesto 2.0) şunda bizi şuna inandırmaya çalışırlar:

Öyle bir kâinat işgal etmekteyiz ki, onda; a) matbaa artık içinde bilginin üretildiği ve yayıldığı seçkin ya da kuralcı bir araç değil; aksine matbaa kendisini yeni, multimedyalı konfigürasyon içinde içkin olarak bulur;

¹² Jeffrey T. Schnapp and Michael Shanks, "Artereality (Rethinking Craft in a Knowledge Economy)," in *Art School* (Propositions for the 21st Century), ed. Steven Henry Madoff (Cambridge, MA: MIT Press, 2009), s. 147.

b) dijital araçlar, teknikler ve medya, sanat, beşeri ve sosyal bilimlerde bilginin üretimini ve yayılımını değiştirmiştir¹³.

Hem analiz hem de mevcut bilgi mobilizasyonunda yeni metot kullanma imkânları sınırsızdır. Ancak McPherson bizim bunu yaparken ki başarısızlığımızdan şikâyet eder:

Öğretimimizin bazı formları için kendisiyle ilgilenirken bile bizler, interaktif, sürükleyici ve multimedya ifadelerin potansiyel düşünce ve bilgimiz için keşfetmekte yavaş davrandık. Birkaç istisna dışında, aktif bir şekilde bilginin inşasına ve bu yolla çalışmamızın amaçlarına katılmak yerine; bizler, teknoloji ve medya hakkında yorum yapmaya razı olduk.¹⁴

Sonuç olarak, Ortaçağ'da İsmaililer için yapılan akademik kitap fragmanı akademisyenlerin büyük etkiler yaratmak için yeni dijital medyayı nasıl kullanabileceklerine yönelik bir örnek mahiyetindedir. Beşeri ve Sosyal Bilimlerin Siber Altyapısı Amerika İleri Toplumlar Komisyonu (American Council of Learned Societies Commission on Cyberinfrastructure for the Humanities and Social Sciences) raporu “Bizim Kültürel Ulusumuz” (*Our Cultural Commonwealth*) başlıklı raporu yeni dijital araçların bilim adamları için muhtemel bir takım imkânları ve zorlukları vurgular. Rapor, akademisyenleri bu dijital devrimde “liderlik yap takip etme” diye uyarır¹⁵. Bu kitabımın fragmanını ve web sitesini meydana getiren, geniş bir okuyucu kitlesinin akademik bir çalışmaya ilgi duymasını sağlayan, Oxford Üniversitesi için sonraki bilimsel çalışmalarda kullanmak üzere bir model sunan işte bu ruhtu. Araştırmamızı fildişi kulesinin ötesinde yaymamak “popüler” ve sıklıkla yanlış bilgi kaynakları ile doldurulan bir boşluk bırakmak anlamına gelir. Amerika İleri Toplumlar Konseyi Raporu “internetin olağanüstü bağlanabilirliği bilim adamlarını, bilim camiası dışındakiler ile geniş bir iletişim ağının içerisine taşıdı” gerçeğini seslendirdi. Ayrıca “kendi çalışmaları temelinde web siteleri açanların çalışmalarının çoğu kez güzel bir sürpriz olarak tamamıyla yeni okuyucu kitlesi bulurlar ya da yeni okuyucu kitlesi onların çalışmalarını bulur.

¹³ Todd Presner, Jeffrey Schnapp, et. al., “The Digital Humanities Manifesto 2.0,” UCLA Mellon Seminar on the Digital Humanities, <http://stanford.edu/~schnapp/Manifesto%202.0.pdf>.

¹⁴ Tara McPherson, “Introduction: Media Studies and the Digital Humanities,” *Cinema Journal* 48, no. 2 (Winter 2009), s. 120.

¹⁵ Commission on Cyberinfrastructure for the Humanities and Social Sciences, *Our Cultural Commonwealth*, ed. Marlo Welshons (New York: American Council of Learned Societies, 2006), s. 10.

KAYNAKÇA

Arthur Kroker and Marilouise Kroker, *Critical Digital Studies: A Reader* (Toronto: Toronto University Press, 2008), jacket.

Cathy N. Davidson, “Humanities 2.0: Promise, Perils, Predications,” HASTAC Discussion Forum on the Future of the Digital Humanities,” <http://www.hastac.org/forums/hastac-scholars-discussions/future-digital-humanities>.

Commission on Cyberinfrastructure for the Humanities and Social Sciences, *Our Cultural Commonwealth*, ed. Marlo Welshons (New York: American Council of Learned Societies, 2006), s. 10.

Jeffrey T. Schnapp and Michael Shanks, “Artereality (Rethinking Craft in a Knowledge Economy),” in *Art School (Propositions for the 21st Century)*, ed. Steven Henry Madoff (Cambridge, MA: MIT Press, 2009), s. 147.

Jennifer Keelan et al., “YouTube as a Source of Information on Immunization: A Content Analysis,” *Journal of the American Medical Association* 298, no. 21 (2007).

Russell Jacoby, *The Last Intellectuals: American Culture in the Age of Academe* (New York: Noonday Press, 1987), John Willinsky, *Technologies of Knowing: A Proposal for the Human Sciences* (Boston: Beacon Press, 1999).

Shafique N. Virani, *The Ismailis in the Middle Ages: A History of Survival, A Search for Salvation* (New York: Oxford University Press, 2007).

Tara McPherson, “Introduction: Media Studies and the Digital Humanities,” *Cinema Journal* 48, no. 2 (Winter 2009), s. 120.

Todd Presner, Jeffrey Schnapp, et. al., “The Digital Humanities Manifesto 2.0,” UCLA Mellon Seminar on the Digital Humanities, <http://stanford.edu/~schnapp/Manifesto%202.0.pdf> .

University of Virginia, “Summit on Digital Tools in the Humanities: Report on Summit Accomplishments” (<http://www.iath.virginia.edu/dtsummit/SummitText.pdf>, 2005), s. 4..